ГОДИНА XXIII. На Цетињу, у суботу 23 априла 1894. БРОЈ 17.

Излази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ на годину 4 ф., на по године 2 ф., на четири године 1 ф. и 50 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франака, на по године 10 франака, на четири године 5 франака.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Претплата шаље се у плаћеним писмима непосредно администрацији „Гласа Црногорца“ на Цетиње, а може се и шаљетом упућеним на пошту у Котор. Дописи шаљу се уредништву. Рукописе се не враћају.

За огласе плаћа се, по простору које заузиму из штампе, 7 новчића од реда за први пут, а за сваки други пут по 5 новчића. За огласе ван и на друге врсте цијене се по споразуму.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

1-ога Априла ов. год. отворила се претплата на *„Глас Црногорца“* на другу четврт.

Молећи наше читаоце да на вријеме поново своју претплату, у него доба понављамо и наше дужнико, да нам нијесу послати што они дугују

„Глас Црногорца“ стаје:

За Црну Гору и Аустро-Угарску:

На годину . . . фор. 6. —
На по године . . „ 3. —
На ¼ год. (3. мј.) „ 1. 50

За Босну, Херцеговину и све остале земље:

На годину . . . франк. 20. —
На по године . . „ 10. —
На ¼ год. (3. мј.) „ 5. —

Претплатници из **Аустро-Угарске (Босне и Херцеговине)** нека шаљу своју претплату **поштанском упутницом** на име **Петра Рамиздановића у Котор** са напоменом да је за **„Глас Црногорца.“**

Претплату на наш лист у **Србији** примаће **књижара В. Валожића у Београду.**

Претплатници с **другијех страна** и из **Црне Горе** нека шаљу своју претплату у **плаћеном** до **Цетиња писму** на **Управу Државне Штампарије.**

Коме је пиручније, може се претплатити код **Кн. Црног. Отправништва новина на Цетињу.**

Цетиње, 10 Априла 1894.

Администрација „Гл. Црногорца“

ТРИСТОГОДИШЊИЦА СПАЉЕЊА МОЋИ СВЕТОГА САВЕ.

У идућу сриједу, 27 априла, напршују се три вијека, од како је Синан паша спалио моћи Св. Саве Немањића, првог нашег просвјетитеља, чија света успомена и даље усиљено наставља благотворни рад живота његова у цијеломе Српству.

Питање о дану спаљења светитељских моћи одлично је рријешено тако јасно и тачно, да о њему већ не може бити спора [1]) и за то ће се по свеју расхомадномоме Српству тај дан свјетковати.

Сама успомена догађаја већ нас упућује, како да ту светковину обавимо: у цркви и у школи.

Величанство светковине највеће ће се појавити у самом факту, што ће се тај дан по свијем нашијем црквама од мора до Дунава побожно славити свесрпски Светитељ, и што ће се у нетијех из грла хоћади наше дјеце запјевати по српскијем школама „Восклицнем љубовију Светитељу Сави!“

Св. Сава преставио се 12 јануара 1236 у Трнову, на двору бугарског Цара Јована Асена, гдје је био у госте сврнуо, повраћајући се из светијех мјеста. Из Трнове Краљ Владислав пренесе тијело Св. Саве са великом славом у Србију и положи у манастир Милешево 6. маја 1237, откуда се данашња Херцеговина прозове „Војводстпом Св. Саве;“ и Милешево отада „бијаше као нека кула морска, на којој се никада не гаси сјајан пламен, који у Србијом крају далеко бацаше свјетлост.“ Тако вели један наш књижевник; а и спаљење Светитељевијех моћи открива још већи значај тадашњег Милешева.

Синан паша, родом Арнаут, вратио се из Угарске с војском г. 1593 јесени у Виоград, да ту пренеми; ту му Ахмет бег Ohуд, такође Арнаут, доноша, да Турци вјерују Св. Сави и да се крсте. Синан-паша тада шиље улаке, који долазе у манастир Милешево „внезапу“ — изненада — „г-

[1]) В. расправу о нађеним Патријарсима од Илариона Руварца. У Задру, штампарија И. Водичко, 1888.

карактера, и да у оним случајевима, када је младић и у недостатку матере постајао великим човјеком, увијек има велики значај благотворни утицај жене, — отаре мајке, тетке и т. д.

Да би доказали велику важност матере у васпитању великих људи, нужно би нам било прије свега, начинити би могућству описати великих људи, за тим показати, да је у развићу свију њих знатну улогу играла мати, или тетка или стара мајка; на послетку у прилог томе, да се развићу сваког човјека врши заједничким дјејством многе узроке, требало би оцјенити упоредни утицај матере са осталим узроцима, под којима велики људи постају. Тек тада би било јасно, да ли је мати неопходан фактор за постанак великих људи, или младић може постати великим човјеком и без женског утицаја, а даље би било јасно у колико је утицај материн преуздан и велики у сравњању с другим факторима, или он стоји тек у другом реду. —

Из дјела Мориса Блоха, ма једино сазнајемо, да су на постанак многих (али не свију) великих људи утицале њихове матере и ништа више. Очевидно, с теоријског гледишта, овим се нетиње ни у колико не објашњава. Не говорећи о томе: што је писао у велике људе забиљежио само историске радјенике на литератури и политици, и у неколико и нешатне личности (Нерванитије, Шарле, Ирисе и други) по готову вам Француске; што су биографије одмах кратке и често садрже врсте осмо осудне резултате, у уплиму матера и т. д. мјан је у сваком случају несумњиво, да су на развићу многих знатних радјенина на пољу науке, политике и вјештина — велика

коју о сем вјдушу“ и улимљу свети ћевот с моћима на велики петак 1594, и носе га у Виоград, гдје је 27 априла на Врачару био спаљен.

Који су то бе[illegible] Турс[illegible] што су вјеровали у Св. Саву? Очевидно, то су били Турци урођенци, српске [illegible] Херцеговини! А Ахмет-бег Ohуд, који их је за то оптужио Арнауту Синан-Паша, био је такође Арнаут — „Арбанасин суни“ вели нарисчо Патријарх Пајсије. И то нам доста јасно говори и опушта довољно свјетлости на расположење духова у покорнијем српскијем покрајинама. За то су улаци Синан-паше и доцији изненада, потајно — „внезапу, нечовју о сем не вјдушу“ — да однесу св. ћивот!

То је било мало година послије смрти (1574) српског Патријарха Макарија, обновитеља пећког Престола, брата великог везира Мехмеда Соколовића. Антоније, братанац Макаријев, био је митрополит Херцеговачки, и он га је наслиједио на патријаршеском престолу.

Мустафа-паша Соколовић, братанац Мехмедов, прије сваког херцеговачки, послије паша босански, и најпослије везир у Будиму, био је као што се казало у једном запису: „родник благочастивом и христољубивом Патријарху Пећком Кир Макарију који је подржавао српско племство и Бугарем и поморским странама“.

Тако је Патријарх Антоније, синовац Патријарху Макарију, био то исто и поменутом великом везиру Мехмеду, а братучед опет Мустафа-паша Соколовићу.

„Да се турски везир Мехмед Соколовић, који је у младости изведен и доведен на порту, није сјећао порјекла свога и службе своје при гробу Светитеља Саве у ман. Мил-

уплив имале њихове матере. Ми ћемо се зауставити на овом факту и потрудити се да га са теоријске стране оцјенимо.

До садашњега доба, обична подјела дужности међу родитељима била је оваква: дужности ван круга породичног припадале су оцу, а матери остајале су све дужности и брига у кругу породице. Једно је руководило спољном породичном политиком, а друго унутрашњом. Отац је сравњен по мало у муке, а мати непрестано: отац је гост, а мати средиште породице. Дјеца, особито мала, блажа су мајци; матери су дјеца пред очима сваког минута, она их храни, облачи, забавља, хоће с њима. Хтјела не хтјела, она добро уноси своју дјецу, уочи њихове особине и прилогоди се сваној од њих. Отац најчешће и нетачно оцјени своју дјецу, на лако грјешећи у оцјени њихових способности. Према оваком положају оца и матере у породици њихови погледи на дјечију будућност, на њихово гајење и васпитање, често се разнимо-лазе. Отац рачуна на случајности, на усјеве у животу, на лакоћу у напредовању, на положај, који породица заузима; мати као стаља на прво мјесто личну склоност дјетињу и своје личне жеље. Што је код оца на првом, код матере је на послиједнем мјесту и обратно.

Овако изложеним комбинацијама и објашњају се многа факта, наведена у дјелу Блоховом, да су матере погађале будућу надареност својијех синова, који су постали велики људи, а оцјени не; да су оцјене по који пут тражили од својијех синова, да се одраде оним предметима, за које не само да нијесу имали склоности, него су и противјечили њиховим природ-

шеву, који архим. Руварац, тешко да би брат његов владика Макарије могао обновити српски престо у Пећи. Да чуднога везира турскога, којега брат и братанац долазе један за другим, држе и придржавају обновљени престо Св. Саве од г. 1557—1587!“

тога стања створи у покоренијем српскијем покрајинама, и арнаутску оптужбу, да Турци (урођенци) поштују Св. Саву.

Отуда и спаљење светитељскијех моћи, на овај покрет Српски на мамку шеснајестог вијека, који још није историјски расвјетљен, али који је дао довољно израза на великом збору у Кучима г. 1614, гдје су били сакупљени поглавити људи свијех нашијех покрајина, и гдје се закључило, да се отпочне онај устанак на Црне Горе, као земље независне. [2])

Слава нека је таквоме Светитељу нашему, који је не само запалио међу нама луч просвјете и православља утврдио, него још својим духом јединствено народно подржавао између родне браће једне крви и једног језика, ма и не бијеч једне вјере, и који то и данас чини!

Слава Св. Саву, којега и католички редовник Андрија Камић, народни словенски пјесник, овако слави:

. . . . . руда изабрана
Од Колина Немањић Стефана,
Словенскога Краља и Цесара
Од источних страна Господара,
По имену Калуђере Саве,
Круна, дика, поштење и слава
Словенскога пука и народа,
Пустиваша крвопосних војвода!

ВЕЛИКИ СРПСКИ ЗБОР У СР. КАРЛОВЦИ.

Загребачки „Србобран“ доноси опширан извјештај овог знаменитог збора, из ког доносимо шљедеће:

[2]) Ibidem, стр. 56.

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

МАТЕРЕ ВЕЛИКИХ ЉУДИ

од

П. Кантереса.

Велики људи, бенији то су зачетници човјечанства. Они показују нове путове свијету и маса људи повориће њима слиједи. Да није било њих, ми данас не би били ово што смо. Овака велика вредност великих људи чини да је врло важно знати погодбе, под којима су се развијали утицаји услед којих су постали велики људи.

У броју трудбеника, чијем утицајем постају велики људи, врло видно мјесто заузимају њихове матере. У судбини многих великих људи примјетан је женски утицај, а особито матерњи, — но осим у недостатку матере, њеној је мјесто заузимала тетка или ма која друга жена. Према томе, ако би се поставило питање: како постају велики људи, — то би се, не тјешећи о забиђено истраживање, могло одговорити знаменитом изреком: cherchez la femme!

Овако постављеном питању, посвећено је дјело Мориса Блоха, коме је наслов: „Матере великих људи.“ С теоријског гледишта, ово дјело не може потпуно задовољити читаоца, јер и сам писац не оцјењује ово питање теоријски. Цијели је дјело нешто друго: оно је бијна потврда многобројним примјерима, да велики људи наслијеђују своје матере, да су ово жене, чија су синови били велики људи, одликовале се необичним способностима ума и

особинама и да се из међу оцева с једне, и синова и матере с друге стране, распознавала по неки јаки, а чешће пута тајна борба. Да није мати остала на страну сина противу оца, будући велики човјек био би онемиђен, јер не би пошао путем својих природних склоности, па би тада у мјесто благотворног човјека добили само обичну личност, т. ј. изгубили би великог човјека, ово би био неминовни губитак. Да наведемо неколико примјера.

Мати Линеова била је велика паметна и разумна жена. Она је радо посматрала како њен муж сам обрађује малу баштицу поред куће. Кад је добила сина, неке пута би му зауставила суре и плач читом сијесте, и ту би му у ручице давала. Чим је дјете проходало, пустила су га у башту. Четворогодишњи Линеј већ је разбирао за имена трава и цвјетова, које су му до руку долазиле. Међу тим отац не желаше, да му син постане научником, па му бјеше намијенио духовну струку. Противе томе још прије учитељи, који су дјете учили, говорили су, да је мали Линеј лијен, и да у будуће не обећава бог зна шта, па наравно, дјечко, заборављајући на своје задаће, одлазио је у поље да сакупља биљке. Много је пута намјерано отац да му сатре све хартије и збирке и грдио га, но мати је увијек отицавала негодовање мужевље и увијек била на страни малога Линеја, који је показивао велику склоност за прибирање биљака. Много је пута она примјећивала да међу биљкама, које дјете доноси, има и доводитих, које се у медицини употребљавају. У исти мах она је инстинктивно осјећала, да недовољство, које је њен син имао, трчећи по

У очи збора и на сам дан пријe подне тјешила су амо и тамо многа паробродиће, дуги шкољкасти водом, небројена кола и пјешаци. Карловац претворио су се у мало срце српскога народа, у које је навирала друга крвца од Фрушке Горе и Новога Сада, од шкољкасте и паробродске станице. А ствоје сјајности хиљадама пратио је поглед једнога миљића православних српских душа, те свакако протомиши муку муче, што мислесе, да ово још увијек они старијеви Срби: прође врио, будиме свјести! Овај збор био нам је шенсиво, био је свједочанство да смо фактор, који се не може ни мимоићи ни омаловажити.

У сриједу послије подне у четвртак рано била је предсједничка конференција, која је изабрала себи за предсједника барона Ј. Живановића. Прије него што је конференција стала мијеати, стајао је барон Живановић да замоли Његову Свјетост српскога патријарха: хоће ли збор предсједавати, присуствовати или само у цјелости благослове дати? Патријарх је замолио ово посљедње одабрати. — Иза подужег претресања, конференција се домислила: нека да бара у предсједништво и то да говори, а онда је са њеним мишљењем примила резолуцију загребачке шкотске, које је за збор саставио барон Живановић.

У 9½ дошетао је орао предсједника збора са свјештенством и народом до цјеве патријарха, који је био мноштвом дјечјим предусретањем од стране народа: али на лицу могла му се опазити и нека страна... Приближе се, дуга мантија е патријарх свечано са свјештенством а онда је са амвона дао мирни своју радости што је народ показао да у братској љубави и спорازуму подиже свој глас у обрану свете вјере православне, те тако међу свиту дође гласу његових духовних старјешина; а онда је народу дао патријаршки благослов, у жели и води, да ће једнодушно, достојанствено и у границама закона домјести своје закључке.

Послије богослужења отпратио је барон Живановић са свјештенством и народом патријарха до резиденције, те му је захвалио на благослову.

Потврђивањем молитвом у Богу, која је Православље и у нашим временима од непрста очувао, приступило је народ да чује: шта ће му говорници на душе његове проговорити. У ту сврху била је на пијаци пред саборном црквом подигнута висока трибина, окићена српским бојама и заставама; пред њом су сјајали представници разних посла између којих споменимо уредника „Одјека," „Малих Новина" и „Српске Заставе," представнике Pester-Lloyd-a, Neue-Freie Presse, Presse, Vaterland, Budapesti Hirlap, Magyar Hirlap итд. На трибини је било мјесто за предсједништво збора, представнике, говорнике и повјереника власти (варошачки начелник.)

У 11 сата створен је збор. У народу владао је за сву стасу тајанствен, упрано достојанствен мир — ма да од стражара не бјеше нигдје ни једнога; прво ступио је пред народ предсједник варошаче српске грађанске општине др. М. Михајловић и громким гласом поздравио је скупљени народ, на је према споразуму у повјерењу, предложио за предсједника збора барона Јована Живановића, за потпредсједнике попу Саву Стојановића и адвоката Ђуру Цесјића а за повјереника дра Милу Гаврилу и народа Јована Јовановића. Изабрани часници заузели су на то своја мјеста на трибини, па барон Јован Живановић по прочитању писмене једнодушности збора за пријем предсједника збора, ступи на говорницу трибине и од народа са бурним „живио" поздрављен, рече и предложи, да се по стародавном обичају на уређеном српском народу вјерности према своме краљу и господару, тому дође у прво домовинској највиши достојности и то брзојавно, који изјави по предсједнику малом и пречитати буде са великим одушевљењем поздрављањем затим отварајући средину настави предсједник уваженим гласом рјечи о значају и сврси овога збора.

Да тијем је извјестатељ Наша Јовановић, прочитао закључке резолуције:

Збор Срба митрополије карловачке, који се данас дне 7. марта 1894. састао у Ср. Карловци и на коме учествује цјелокупни српски народ на архидијецезе карловачке, дијецезе бачке, арадске, доњо-хрватске, темишварске, пакрачке и дијецезе будимске, да обиђе своје становите цјеви прикаже политичким реформама краљ. угарске владе — једнодушно закључује и изјављује:

I. Српски народ под круном св. Стефана од времена свог усторичног посједа у ове земље, па све до данашњег дана, — вршио је своје грађанске и државотворне дужности и обавезе умијући дјелом, свјесно и безпрекорно, пријеко вјерни, па је год требало, и драгоцјену крв својих синова за краља и повјеречену домовину своју, — те с тога може тај народ са правом очекивати и од стране ове државе, да се у стварању њенних установа и државних закона исто тако штуђу и свјесно одржавају и његова права својих пратиоца сточена и уважена права на мирно уживање и слободно развијање његовог народно-црквене аутономије и очување његовог народносног особина.

II. Правни положај наше цркве и аутономије у земљама угарске круне основан се на цјеквним правилима и темељним државним законима, нарочито на зак. чл. 27, од 1790/91 којим је самостојност цркве и народне частне установе и привилегијална права властитог народа српског признати; даље на законском члану IX. од 1868., који је на овај начин одношај наше народне цркве и школске аутономије, још тачније објашњен и стално уређен; — а цјеквено-политичке реформе, што их је угарска влада предложила, не само да пријечају основна начела и догматично учење наше православне цркве, већ потресају у свом темељу и народно-црквену аутономију, а на истој основној цјелокупност и јединство српске православне цркве и митрополије карловачке.

За то се овај народни збор цјеле митрополије карловачке свечано отрађује и протестује против цјеквено политичке др. уг. владе, придружујући се представници српског православног епископата, који је исти 9. маја 1893. Њег. цар. и апост. Величанству и др. угарској влади подио, очекујући од њега такође, да ће и у горњој кући угарског сабора у обрану своје цркве и народа српскога ово своје становиште достојно и одлучно заступити.

III. Дајући изразе општој жељи народа, очекује овај збор од стране на то позваних фактора, што прије сазив нашег народно-црквеног сабора, да према законодавним уредбама, свој редовни законити рад предузме, и да као вишестодетним законима признати преставника цјелокупности српског народа под круном св. Стефана свој глас у том животном питању цркве, аутономије и народности српске подигне и своје одлуке донесе.

IV. Срби посланике на угарском сабору, који су за ове цјеквено политичке реформе на угарском сабору гласали, те у одлуком тренутку на своју вјерну свијест и народносну дужност заборавили — овај збор најодлучније осуђује и спомен њихов прекрасно потомства предаје.

V. У колико се овим цјеквено-политичким реформама надаје српски народ у сличном положају са осталим народностима у овим земљама, бранећи своје цјеквене и народне светиње — изражава овај збор своју потпуну солидарност са њима.

VI. Предсједништво свог збора нека својим путем меродавним и у овом предмету одговарајућим факторима ове одлуке до знања стави.

Пошто је извјеститељ читањем говором образложио ове резолуције, одређени говорници, држали су бесједе необичним заносом и жаром. Бесједу дра Полита Десанчића ево дословно у цјелости:

Славни зборе! Драга браћо! (Живио! Живио!) Када сам саслушао говоре, који су овдје држани, нијесам мислио с моје стране говорити, јер држим, да сам тамо овдје говорити, где ноге треба убјеђати, гдје треба нешто доказати, а гдје је тамо одушевљење и такова слога као на овом збору, ту нијесу можда рјечи и говори. Ја сам био научен говорити у оним приликама гдје се водио са противником отледати. Ја сам у тешким приликама, у оно знаменито доба српско-турске и руско-турске рата мој глас на угарском сабору подигао у обрану Српства. (Живио!) Господо моја, то су били дани великог убјеђења, ја мојим признати да нијесам био никад тако убјеђен као данас, јер је то убјеђење осјећај радости. Коме Србину не би заиграло срце у грудма над овим Србадију на сваку вијест Српства сакупљену: чак тамо са далеке Уне, па са ушћа Тисе и Мориша, из Хрватске, Сријема, Бачке и Баната. Окупио се српски народ, да стане на бранику својих дјеца; своје православне вјере и српске народности, па се сакупио у средишту свога православља, у свом српском Сриему. (Живио!)

Господо и браћо! великан Гладстон рекао је: „К рат ві шкоте!" рекао је да се земља моја чреће, а је велим чреће се српски народ, он се није успавао, он је будан, он је свијестан, па је стао на бранику своје цркве и народности. Клета несрећа није му могла одузети ону снагу, да стане на бранику својих права. (Живио!)

Господо и браћо! Турчин, онда се молио своме Алах-у, прва му је молитва била: Алах, не сједини Ђаура. Несрећа српска помагала је вјековима Турчину наше исто добивене битке. А тако је то и до данас било. Српска несрећа помагала је и помаже непријатељима српским. Али, ја хвала Богу нијам, да те несреће нестаје. Ми се овдје ово браћа грлимо, ми смо сложни да бранимо наше светиње: нашу православну вјеру и српску народност. (Живио! Живио! дуго и одушевљено тапшање.)

Господо и браћо, српски народ у овим крајевима није велики народ, али он је за ових 200 год. од пад се преселио у ове крајеве, знао себи дати велику важност, као је са својим храбрим Граничарима, као стража на мећи монархије — себи задобити велику улогу у нашој пространој монархији, а то је за то, што је знао створити и очувати своју вјерску као народ. Према тој предмет оно што осјећа Србин тамо у Хрватској, на Уни, на у Лици и Крбави, то осјећа и Србин на Дунаву, на Тиси и Мориши. То је та вјерска тјесна: над посјечени прст, то осјећа читаво тијело. (Живио!) Исправедно да Србина у Бачкој и Банату, то осјећа и овај Србин у далекој Хрватској тамо на мећи (далматинској). То је та народна вјерска, која се повезује од залива Котворског па до ушћа Саве, Тисе и Мориша.

Господо и браћо! Дијеста година је минуло од како се српски народ преселио у ове крајеве. У том дугом низу година имао је он много патње да задржи обичај своје вјере. Наше тамо у горњој Крајини чикоши су у своје доба покушаје са свим могућим средствима да Србина одстране од своје православне вјере и да га обрате у другу вјеру. Али Срби су дали и муке подносјте, али вјером прерадили вјеру. (Тако је!) Ти су биле времена великих искушења са умијем. Данас је друго, данас се не каже Србину: остави своју православну вјеру, или се хоће нешто друго; рече, да се обезвреди православна вјера и српска народност и у том лежи опасан значај тих злогласних политично-црквених реформа (нећемо их! нећемо се!) Шта су те цјеквене политичке реформе? То су промјене у законима на штету наше вјере и народности. Можемо ли ми бити равнодушни према томе, можемо ли допустити те реформе (нећемо их!) Питам ја шта је тај грађански брак? Одкуда је он до нас дошао, зар за њега потребе нема? Но свака ствар има своје узрока свака ствар има своју повјест. У прошлом вијеку бивши повјест велику промену француску револуцију, која је све одпонаје, и државне и друштвене темеље оврнула. Било је доба, било је међусобног клања, дала се дуелна прва, сви закони морала и реда беху су пали и морало је наступити крајњем, да оваквим крвопијацима начини ред, па је велики Наполеон, који се дјеловом наших граничара из великих тадашњих ратова сјећају — установио ред и над нашим бракама своје бивало није умио је грађански брак. Али те потребе шта је било на западу Европе, те потребе у нас није било, па је нема ни данас. У нас Срба је брак цјеквена установа, она је јесна од седам тајни. Србин полази и прилази само овај брак, који се у цјеквени пред свештеником склапа. На шар данас да се вјенчаш пред матиротом, пред нашим почтењем грађанским чиновником, зар да буде српска свадба без оне цјеквене пјесме „Исаија лиуј" без ума и старог свата, без дијелих српских обичаја у свадбама, гдје се браћа и родови и пријатељи грле и љубе, зар да се брак у Срба обесвети!? Ми, као Срби, као хришћани не требамо грађанског брака (Тако је! Нећемо га! Не треба нам.)

Друга је дио цјеквено-политичких реформа увођење грађанских матрикула, грађанских матица. Те матице хоће да се одузму од нашег свештенства, које их је до сад савјесно водило, па хоће да се предају подчињеним државним чиновницима.

Господо и браћо! Кад се опомонем тих покушаја са увођењем грађанских матица мени пред очи излази, оно прије прије 46 год. када сам још дијете био, па

шумама и пољима и воћњацима близе исподсвијета, није проста фантазија нити ланомислена забава. Једном приликом, кад је Емил, затворен у своју собу, горко плакао, што му је отац забранио свако друго занимање сем латинског језика и читања богословских књига, увиђајући мати стала је на страну синовљу и допустила му да настави омиљено занимање. „Утрогом" говорила му је она „дов отац још снага нећеш да прибјегаш бидже, али под услијем, да ми обећаш, да ћеш се увијек вратити у одређено вријеме, иначе не би шостно до латинског часа." Свако јутро, она је сама будила малога спуљавца биљака, спремала му доручак и топлије га одијевала. Тамо је од свога одмора одузимала по два часа да би само задовољила жељу синовљу од које је занемила сва његова будућност. Ну једном приликом затекне отац дјечака на оном послу, па се рјеши да га пошаље у школу. Остављајући родитељску кућу, да настави богословске науке, млади бах понио је собом и своју малу збирку, коју му је мати пришио у сандук гурнула.

На тај начин, да није мати држала страну малом Емилу, уочивши његову наклоност, оцјенивши је и руководећи га у избору занимања, по очевој вољи, чијечанство би у мјесто великога природњака, добило мало образованога особоша поша.

Сличне догађаји, да се породица подијели на два табора, отац у један а мати с дјецом у други, нијесу рјетност. У породици Гетеа било је нешто слично. „У прије дов је наш отац синовјо и постојано тежио своме циљу" вели Гете — „мати и ми дјеца нијесмо се могли одрећи својих жеља, осјећања и жудња, сви троје смо мати, сестра и Гете) гледали на свијет просто, били смо створени да се наслађујемо, и жељели смо за радостима у сада шаљетн." Отац Гетеов био је знатно старији од своје жене, — неуљудан и мрзовољан, вјечито се на по нешто дугао и лутао и слаже посао са њиме био је непријатан. Мати Гетеова била је мајка, жива и весела. „Ја и Волгетанг" — говори она „били смо сложни за то, сви смо обоје били млади." Мати је најчешће литерарни укус и склоности синовљу, а отац се трудио да их угуши и гони га да учи права. Отац је тежио своме циљу, не водећи ни мало рачуна о осјећајима и склоностима дјечијем. Дјеца и мати биле су у другом табору, уживали једнаке утјеше и радости у потпуној сагласности са својим одношима и тежњама. Кристијан Мармортел, говори у својим мемоарима, да је његов отац желио, да он буде трговац, а само, благодарећи настојању матерњем, дошао је у школу. Жан Амије, један од научара XVI вијека, који се много дјели француска, отишао је у Париз на науке и против воље очеве, који му је због тога забранио попрати кући. Дјечаку је могао продужити учење, благодарећи једино брзи материној, која му је сваке недјеље стала по један велики хљеб по пекарима са Марне. Сличних примјера има доста у историји великих људи.

Налазећи се и занимајући се непрестано с дјецом, природно је да мати слуди ово уједа и да својим поступцима буди и развија у њима особито својства. Према томе велики људи, окрећући се на своју прошлост, често признају да сте дугују својим матерама. Сјећајући се своје матере Наполеон је говорио: „Њој сам објеан за све моје побједе и свако добро, које ме је постигло." Само је он био у стању да изрекне слиједећу оштру пресуду: „Ја, не устежући се тврдим, да будућност дјетета у знатној мјери од матере." Шатобријан је рекао „Ја сам објеан мојој матери за сву славу и срећу у животу, јер ме је она надахнула вјером." Ове су рјечи још важније с тога, што Шатобријан даје примјећује „све жеље моје матере биле су диаметрално противне жељама мога оца." Могао би се навести доста сличних примјера о огромном утицају матере на развиће знаменитих људи. Карактер Наполеона I. бесумњиво се развио под врло јаким утицајем његове матере Летиције Рамолини. То је била врло енергична, чврста и јуначка жена. Принуђена да бјеж на отаџбину од гоњења својих политичких противника, она се је крила по гудурама и пештерама, продуживала дуге путовања на коњу и пешице, пужала се по стрмим стијенама, проводила ноћи на голој земљи и учествовала у биткама, одржавајући хладнокрвност и присутство духа и у најтежим тренутцима и околностима. Своју дјецу водила је чврстом руком. Она се је уздигла над свим материјским слабостима, па је наносила од дјеце строгу послушност. Наполеон је сам говорио о њој: „Моја изврсна мати била је мушкиња на рантери, поносита и много је полагала на своју част. Њежност је била строга, изражавала је и казнила приносно, улијевајући у обзир и добро и зло. Она је предвидјела зло и настојала да најмању непослушност." Навика на ред и послушност била је усађена у Наполеону помоћу матере. Мати Гетеова знатно је утицала на цјеквено развиће свога сина. Она је била потпуно срећна само онда, кад су се дјеца тисвала око ње, слушајући њене им она прича по сваку фантастичну причу. Она је одлично знала састављати и причати, и владала је великом убјеђивањем, коју је потпуно пренијела на свога сина. Гетеовић о сину често би рекао: „Никад се нијесам умарила, причајући Волгангу разне приче, а и он се не би никад умарио слушајући их." Млади Волгангу причао је те приче својим другоима, измишљајући и додајући од своје стране по што год ново и теме усиљавајући своје аргумане.

Због мегнног говора, они су се поносили његовим друштвом, јер им је он често причао свакојаке догађаје, у којима је и сам често фигурисао као јунак, увјеравајући их, да су се с њим често дешавали страшни догађаји.

Све ово чини се великим људи и њихових матера, које су се одликовале јаким умним способностима и срцем. Но чијечанство је сложено од обичних женскиња и људи. Према томе какви закључци могу се извести из напријед изложеног питања о значају матере на развиће великих људи?!

Као што у животу и развићу великих људи играју врло велику улогу њихове матере, тако исто бива и у развићу сваког обичног човјека. Мати је дјетету најближе лице, она је његова прва и главна васпитачица. Уживајући склоности и способности, које код дјетета преобликују, још боље их развија и брине се да се дјеца улију у душу потребна својства, то је мати

које сам добро упамтио. Тада, када се хтједо да уведу те грађанске матице, Срби су говорили: „Нијесу да ми се сви зовемо Нитванови, кад му је Бог дао име Стеван, недам да ми се сви зовемо Јиновићи, кад му је Бог дао име Јован.“ (Тако је! Тако је!) Па ако да се хоће опет тим струјом да иде. Ал мудри и обазриви грађанини требало би да се чувају у струје. Јер може рђаво послиједње испасти. (Тако је! Бошко Вујић! Биће зло!)

Господо моја! Трећи дио тих политичко-правних реформа јесте једна изучена форма под видом исто либерализма, а то је форма и слобода вјероисповијести. Рекао би човјек да те реформе заиста значе нову слободу вјероисповијести. Ми разумијемо под слободом вјероисповијести, да се свака вјероисповијест у оквиру својих правних закона може слободно орстати. Али то није та слобода, коју хоће да данас уведу, већ је то данас право безвјерје. То је слобода, да сваки који хоће може бити без сваке вјере и да може казати: ја немам никакве вјере! А да могу људи, који би је нијем стварати, па нијесу грађанска друштва и саме вјере само ми је воља. Та слобода вјероисповијести данас је право безвјерје и неки орстах безбожтва. (Тако је!)

Четврти дио тих политичко-правних реформа јесте такозвана рецепција Јевреја. Рекао би човјек, да то иде на равноправност Јевреја, па да они до сад нијесу били равноправни и да су они угњетани као ово у средњем вијеку, па су имали, да пратре тешка робства. Али Јевреји су данас равноправни као и сви други грађани државе. Но са рецепцијом Јевреја хоће да њих да се још веће слободе уведе, хоће да им се још веће права дају, ова права, која се носе са наслијеђа хришћанске цркве. Хоће да се законом уведе, да се Јевреји може женити са Хришћанином а Хришћани са Јевејкама, па да и у браку петану Јевреји и Хришћани. Па нијесу би то био брак! Какав би то био народ, који не би био ни Хришћанин ни Јевејкин! (Тако је!)

Господо и браћо! Па зад је то тако са свима тим правно-политичким реформама, зад се нама против и православна и она вјероисповијест, која је у нашој држави у највећем броју, зад се нама против и католици и зад је католички епископат подигао свој глас против њих — од куда да мађарски грађанини нијесу хоће, да уведу те злогласне правно-политичке реформе? Има тамо господо и браћо, дубљаки разлог, који је једино мјерилаки за мађарске грађанине а то је, да од Угарске створе једнолику племенску државу, државу једнога племена. (Тако је! Тако је!) Мађарски грађанини то и не таје. На угарском сабору рекло се: нађа да мађарске народности нијесте на самом пиру у земљи да су у мађарској држави и да ви се наше и говори из јоваку те мађарске државе. Нађа за мађарски чиновници, па се дијете роди, да га у државну матицу забиљежи, да га забиљежи зад се вјенча, па да га забиљежи и кад остане овај свијет. (Не ћемо!)

Но господо и браћо, може се рећи, да те правно-политичке реформе не тичу се Срба у Троједници, те се законом не увађају у Срмјему и Хрватској. Али је велим господо и браћо, да се тичу у највећој мјери и Срба у Троједници, јер ми Срби сачињавамо једну народну цјелину, па зад са пријеђа Србин у Бачкој и Банату пријеђа се и овај Србин у Лици и у Крбави. (Тако је! Живио!)

Но ово стојимо господо и браћо, према тим правно-политичким реформама са нашом народно-црквеном автономијом, која треба да је уређена према тој нашој народној цјелини.

Господо и браћо! Минули је 200 год. ово се српски народ преселио у ове крајеве. Срби нијесу овамо дошли као обични досељеници, нијесу дошли са лажмадјем на леђи, већ су дошли са пушкама у руци, очистили су у крвавим бојевима ове крајеве од Турака, па су учинили и неке уговоре са цесарима аустријским ради очувања њихове вјере и народности. (Тако је! Живио!) Добили су лично за своју вјеру и народност у старим српским привилегијама. Те српске привилегије за очување вјере и народности пренесене су послије и у угарски законодавство од године 1791 па тим у XX чл. чланак од године 1848 чл. чланак IX од године 1868 за Угарску односно год. 1887 за Хрватску.

Господо и браћо! Свако законодавно тијело исте државе има право мијењати законе, али уставна теорија и пракса разликује обично законе и законе фундаментале, који се посредства само под изузетним условима с под изузетним гарантијама могу мијењати. Законодавно тијело Угарске може без противора мијењати законе и. пр. о дову, о подсједатству, о полицији и т. д. но мијењати један закон фундаментални, који се тиче законима гарантиране слободе једне вјероисповијести као што је наша установа народно-црквене аутономије, такав закон мијењати без да се пита овај фактор, који треба да има учешћа у том мијењању, то се носи са овим правом слободом вјероисповијести, коју би требало држава да респектује. (Тако је! Тако је! Живио!)

Радујем се што видим то одушевљење, ту слогу скупштинског народа српског у обрану својих права и је му се дубоко вјиљам. (Живио!)

Господо и браћо! Ми имамо један орган наше народно-црквене аутономије, који је позвани, да проговори зад је питање о такозвој врупној ствари нас што су те правно-политичке реформе, а тај орган је наш народно-црквени сабор. (Тако је!) Ја се радујем што су приприме учешће, да се наш народно-црквени сабор сазове. Чиме се том славну преврјеше шта се хоће, ја нема никаке за саборске дневнице, али је велим, нађа ће се родољубивих Срба, који ће и без дневнице на тај сабор доћи. (Тако је! Тако је! Живио! Живио!)

Господо и браћо! Ако се уведу те злогласне правно-политичке реформе наше ће изгодати та наша законска уређена народно-црквена аутономија? Ми знамо, да они, који немају чврсте свијести, да су искључени из скупштинарства и одборништва у црквеним скупштинама. Шта ми могли примити овоја у нашу заједницу, који је сидонио грађански брак? Имали такови правне свијести? (Нема!) Можемо ли ми примити у нашу заједницу, оне жалосне и несретне Србе посланике на угарском сабору, који су против осјећаја своје рођенога народа гласали за грађанске бракове? (Не можемо! Не можемо! Пропала биља надајица! Убио их Бог.) Могу ли господо и браћо! такви Срби, који примају те злогласне правно-политичке реформе бити чланови нашег народно-црквеног сабора? (Не могу! не могу!).

Господо и браћо! Кажу се са неке стране, да је све то што ми овдје чинимо доцкан. Законски предлог о грађанском браку примљен је већ у доњој кући угарског сабора. Ал ја велим, да још није доцкан, јер тај законски предлог мора доћи и пред горњу кућу угарског сабора, гдје ће бити по отпор свиу конзервативни елементи, нијеће бити по отпор мобиле епископата католичког, па отпор епископата православне српске и румунске. Ја се надам, па ако ја сам увјерен, да ће наш српски епископат свјестан своје душности знати шта му чинити вјера. Ја не сумњам да ће патриарх и наши епископи говорити и гласати у горњем дому против грађанског брака. (То очекујемо!)

Но на послетку господо и браћо, све је у божјој руци! Одговорности и прилике за српски народ у овим временима врло су тешке. Народ је српски имао назад своје посланике на угарском сабору, који су подигли свој глас у обрану српске народности и православне вјере. (Тако је! Миљетић и Полит!) Те обране српска народ више нема. Он је данас остао без њих сирота. Али немојмо очајавати! И данас српски народ према својој вјелини, коју је знао одржати може да узвиа респекта. Па се тјешимо, да су у истом положају као и Срби и друге мађарске народности: наша једноврсна браћа Словаци и једновјерна браћа Румуни (Живио!), који броје на милијоне (хоћемо с њима заједно!). И они ако и ми против се уставним средствима дванаћним конзервативним одношајима. Наша је утјеха господо и браћо! да ми имамо свуда оно мог сродника и пријатеље, дочим су наши противници усамљени. (Тако је! Живио!) Ја сам назад на угарском сабору рекао: „Ваша је прошлост, наша је будућност,“ па то и данас овдје велим (Живио! Живио!) Па према томе велим ово: „Тај ће вода пуд је текла, што је српска мајка рекла.“ Преопоручујем предложене одлуке. (Дуготрајно и бурно живио, пљескање и одобравање. Говорнику честитају са свију страна.)

Послије овијех бесједа збор валамацијом прима предложене резолуције.

Иза тога је предсједник саопштио, да је дошло више бројевних поздрава. Прочитан је и одушевљено примљен само брзојав темишварске владике и предсједништва румуњске народне странке, брзојав „Срба-Аношијевца“ из Сомбора, у коме позивају збор да се изјасе за необвезне грађанске бракове и у коме уједну посланика П. Дрљуњића — сиђаше је на захтјев оговореног на оде.

Предсједник је онда закључио збор а В. Нујић захвалио се у име народа повјереника народа и предсједнику збора, те дао израз народној радости, што је видио тако лијепу једнодушност.

Књижевност, умјетност и просвјета.

Кнеза Црногорскаго Николая Балканскаи Царица, драма въ трехъ дѣйствіяхъ. Переводъ съ сербскаго М. Жераичъ. Къ представленію на сцени безъ разрѣшенія автора не допускается. Изданіе А. С. Суворина. С.-Петербургъ, типографія А. С. Суворина, Эртелевъ пер. д. 13. 1894.

Ми Срби мало смо познати руском народу. Шта има о нама у руској књижевности имамо да захвалимо самијем Русима. Особито у области наше, живота и историје комо нијесу познати имена Гилфердинга, Срезневскога, Мајкова, Ровинскога и Лаврова? Али за наше књижевности има више превода у Италији него ли у Русији. На италијанском језику имамо исколико збирака нашијех народнијех пјесама; а има у добром преводу и умјетнијех производа пјесничкијех, међу којима „Осман“ Гундулићев и „Горски Вијенац“ Његошев. Дочим за руском језику није ми познат него само превод „Горског Вијенца“ од Лукијановскога, али тај превод не одговара ни мало томе дјелу нашега пјесника, и нуд то оригинал и да није на тога шпевода!

Међу Србима, који су у Русији науке свршили те који владају руским језиком, прва је г. М. Жераић, који се своме народу одужио, отворивши широм руским књижевним свијету једно дјело нашијега српскога пјесништва, које ће бити правијем достојнијем преставнику наше књижевности међу руским преводима.

У колико смо мени мјеста овога руског превода „Балканске Царице“ могли сравнити са српскијем оригиналом, можемо примјетити, да је превод не само вјеран него у исто доба и поетичан; и што се тиче руског језика, довољно говоји форма А. С. Суворина, познатог руског критичара и уредника главног петроградског листа „Новог Времена,“ који је ово дјело издао.

Ми ћемо се овим повратити на овај превод, да га сравнимо са оригиналом, и ако не би нашли ништа примједбе, да му бар коју жеоту приказимо нашијем читаоцима.

Издање је данас на финој артији чистом штампом, а украшено је литографским сликом Кнеза-Пјесника.

Цијена је овој књизи два рубља.

Memorial for International Arbitration
The World's Columbian Exposition.

Користећи се свјетском приликом, која је данас била у Чикагу, а различите хуманитарне друштва цијелога свијета држали су тамо своје скупштине, и у том друштво за измирење међународних судова и давања (international arbitration), које је сада издало свој меморијал, разашиљући га свијема државама, па отуда се и ми.

Овај меморијал од велике је важности и интереса, како по законе, коју то друштво прати, тако и фактима, које у том смислу имамо пред свијетом; па с тога и ћемо овдјенји читаоци мога пошто наши читаоци.

То је албум лијепо повезан у платно са сјајним златним словима: „The World's Columbian Exposition. Memorial for International Arbitration.“

Унутра, као мото, има стих из пророк. Исаије: „и разкуютъ люди мечи свои на орала, и копіа своя на серпы, и не возметъ языкъ на языкъ меча, и не навыкнутъ къ тому ратовати.“ (II, 4). А за тим долазе братске посланице владама цијелога свијета, које гласе:

Дјелегатиса, грађани многих држава, скупивши се на свјетскоу изложбу у Чикагу, примјећујући користи, које проистичу за народе од мудрог посредовања у међународним распрама, и желећи, да благодати овога у будуће усвоје сви народи, рјешили смо при овом угодном случају да се обратимо с овим меморијалом на различите владе с молбом, да оне једнодушно у узајамним договорима приступу, да подвргавају рјешењу своје посредовања сви међународна питања и несугласија, која се не могу рјешити обичним мирним преговорима.“

Уз ово слиједу 50 листа, на којима стоје до 500 аутографских потписа од знатних људи цијелога свијета; има у том потписа и жена, јединица и порјеђа знаменитијем сопственијем словима; остали сви су се потписивали латиницом, не знајући за турке.

Осим овијех потписа у додатку (appendix) има 11 адреса од различитих знаних личности, међу којима налазе се Гледстон, кардинал Џемс Гибон, проф. Е. де Лавеле и др.

Тамо што наведена је историја договора, учињеног у том смислу између Велико-Британије и Уједињених Држава Сјев. Америке (1887 г.). Овај је договор поднесен Доњему енглеском Парламенту (The House of Commons) преко Кремера су 2 мјесеца потписа и спроведен Гледстоном, па је примљен једнодушно, о чему је секретар мин. спољних послова Розбери у име своје владе преко свога посланика саопштио Америчком Конгресу у сроводу врло симпатичног писма.

У чланку под насловом „Успјех Посредништва“ (Success of Arbitration) и набрајају се 76 случаја, у којима овим начином постигнуто је било споразумлење између једнакијех држава, почињући 1810 годином и до 1892 год. У овоме се налази знаменита погода „Алабама“ између Енглеске и Америке. Сјед Дрм 1871, рјешен посредништвом Швајцарске, усљед којега Енглеска да штету, учињену великим војничким бродом, морала је исплатити Америкацима Штатима 15,000,000.

Ту се налазе судови између: Амер. Штата, осим Енглеске, са Шпањолском (1819 год.), Данском (1830 год.), Мексиком (1839 г.), Португалском (1851 год.), Француском (1880 г.) и т. д.; између Енглеске и Француске (1835 г.), Бразилије (1863 г.), Перу (1864 год.), Португалске (1870 год.), Русије (1885 г.), Немачке (1885) и т. д.; између Француске и Пруске (1867 год.), Јапанске и Перу (1872 год.), Италије и Швајцарске (1874 год.), Кинеске и Јапана (1874 г.), Персије и Авганистана (1874 г.), Холандије и Хаити (1882 год.), Турске и Грчке (1882 год.; по томе Тесалија је уступљена Грчкој), Русије и Енглеске (1885 год.), и т. д.

Посредницима давали су преставници држава, поносад мањијех као Швајцарска или Белгија, по одређеној држави, па које су се обраћали знаменити или владари као: царови руски, аустријски, немачки, француски, Папа и др.; најчешће иностранци посланици различитијех држава или особе комисије.

Од несигурности мира и отсуства мирнога начина у рјешењу међународних неспоразумења и давања, сва држава отрашно увећавају војске и наоружање; тако да 1869 г. Европа имала је 3,958,000 солдата, а сада 22,248,000, данас готово три пута више; а што мошта војска, види се из ове таблице, на коју је поређано — земља у бројевима, а сума у милионима:

	1869 г.	1892 г.
Русија	492.	901.
Француска	471.	691.
Енглеска	484.	643.
Немачка	224.	501.
Аустрија	182.	314.
Италија	141.	289.
Шпањолска	100.	142.
Холандска	41.	59.
Белгија	29.	40.
Швајцарска	2.	56.

прва душност. „У прво даровито дјеце својства, која у њима преобладају, могу се довољно јасно примјетити њихове особине, јер се оне мало мијењу. Према томе мати, која и сама не влада нијанним особним талентом, тешко руководи своју дјецу и њихово правилно васпитање У такним случајевима т. ј. да би мати умјела сама правилно да схвати особине у појединог дјетета, и да правилно руководи његовим развићем, треба да се помоћне науком о човјеку и његовом васпитању. Свака мати треба да је озбиљно спремна, да испуњава своје материнске душности а у реду ових душности једно од врлих мјеста заузима вјештина у правилном васпитању, тачно познавање самог дјетета и управљање њиме.

Женске треба да прође кроз потребне школе за васпитање матери. Ових школе су необходне не само за обичне жене, које нијесу надре саме по себи да увиђају природне дарове, него и за одличније жене, јер ће и оне са великом спремом своје материнске душности много боље испуњавати, него без спреме. Мати Јинсова дивно је поступала, што је своме сину дала могућности, да се занима предметом коме га је неуздрживо вуђа природна наклоност; но још би боље било, да је била надре мало учествовати у раду синовљем, бар у толико, да је у почетку могла да га руководи, да се по браку и у развићу његових других способности, њено би избјегла сувишну једностраност у психичком систему д човјеку (једностраност „Јинс) које избјегнуо. Треба да знамо још и то да су оне матере, које су имале јаког учешћа у развићу великих људи, оне пренеле тај у неки свијесно — готово слијепо, немајући јасного појма о утицаја свога учешћа и важности његових посљедица. Оне, као да су се понашавале неком инстинкту. Мати Гетеова рано је будила творачку машту свога сина, приповиједајући му разне приче из историје. Но у којој је мјери сас ово корисно? Не доприносила битно штета развићу дјетињем хранење дјечијег ума фантастичним приповијетками? О овим питањима Гетеова мати није се бринула. Рецимо, она је тамо користила и није намјерила приједа своме дјетету, но другоме дјетету, са другим психичким састојком, овако васпитање било би од велике штете. Овако полусвијесно дјеловање не иде увијек правилним путем, оно лако може у заблуду, улазећи од истине и лако може наћи толико штете, колико и користи, а можда и више штете него користи. Наше је протјерано тврдњи, да сва будућност дјетића зависи од матере, но иначе у многоме и битно она од ње зависи, а нарочито још ово матере, која се надлежним начином спремила да испуњава материнске душности. Матере, које желе да им дјеца временом постану ако не велики, а оно добри, просвијећени и наметни људи, прије свега треба да се постарају, да и саме буду добре, просвијећене и наметне. Но сумњиво је да мати дуго прије у своју служи као углед дјеци, а способност и склоности дјетиње за подражавањем њима су велике.

„Домаћица.“

Португалска .	22.	35.
Шведска . .	18.	45.
Румунска . .	14.	30.
Данска . . .	14.	29.
Србија . . .	12.	29.
Грчка . . .	2.	19.

У све од 2,228,000,000 франака, које су се трошили на войску 1869 год., сада је сума порасла на 4,069,000,000, па и тога владама још није доста. —

Да се представи наше контраст између мирнога рјешења и оружја наведимо још ово факте:

Мирно рјешење међамске увере поштало је Америку. Штатима 251,219; а тако исто и неспоразум у Беринговомору поштало је 200,000, без да ко могне на мртво или буде рањен, без икакве штете на имању и трошкова око инстрадалијех пенсионара.

Међу тим у ратовима с Инглешком 1776 год. потрошено је 135,198,703, а у међусобном рату Сјеверних Штата с Јужнима с обје стране потрошено је 6,500,000,000. Инглеска је потрошила у рату с Американцима 500,000,000, у рату против Наполеона 3,100,000,000, а у Кримском рату 190,000,000. У овом посљедњем сакупљаше против Русије држави су 309,400 војника, од њих је погинуло у боју или од болести 95,616, а и остало је њих тај рат 1,505,000. У француско-њемачком рату с обје стране погинуло је у боју и од рана 107,000, умрло од болести 60,000, осакаћено је 205,000; у све губитак у људима — 372,000. У рату 1866 год. између Пруске и Аустрије било је војске под прве 300,000, под друге 330,000; на овога Пруска су изгубили 20,774, а Аустријанци 84,140; сума 104,934 људи.

У најмирније године цио свијет држи 3,700,000 војника, који поштају данаш 8,000,000. Пролетне и јесенске маневрe европских војска поштају сваке године 10,000,000.

Свјетски ратови од примјетога рата постали су 13,265,000,000, које ако би се подијелили на становништво цијеле земље, дошло би на свако мушко и женско с дјете по 10.

Овијема податцима пријатеља мира гледају да сложе њему цио свијет, и у томе исцрпе свију иду Сјев.-Америчкоме Штати.

Нема човјека, који би се нарочито противио томе, само се може казати, да је то дијела утопија, која се не може потпуно остварити; али ипак ниједна утопија не пролази, да не унесе нитогод у народни живот човјечанства. Рц.

(Порота — српска и инглеска установа.) У српској академији читао је академик Анђелковић своју расправу „о старој српској пороти," па је на уводу рекао: знао се држале да се порота прва пут појавила у Инглеској, одавле је пренесена у Француску а одатле у Њемачку. Образлажући ово, рекао је, јако је мишљење ако да се је порота прва пут јавила ако прва установа само у Инглеској — погрешно. На против на Душановом законику а имено на изразу: „ако јест било влаго у дједе пороте ми, у светога праћа," види се, да је порота постојала и у старој српској држави већ за времена српскога краља Милутина. А то је било 1278 г. давно у 13 вијеку, — онда давно, кад се је појавила и у Инглеској, давно једновремено и у Србији и у Инглеској и то самониклo и независно. Закључак је на том тај, да осим у Срба и у Инглеза ова установа порота нигдје нема сваковиде по времјету и Инглеске у Француску и Њемачку. Послије овога закључка претрао је да говори о надлежности и рекао је да је порота судила и кривичке и грађанске ствари, а тако да је било и у Инглеској у 13 вијеку. Споменуо је и оно из Законика Душановога: „од сад да јест порота велика и мала" и казао да је у великој пороти бирано 24 поротника а у малој 12. За овим је протумачио постанак ово и славе пороте и душевни дух српскога народа; да сваки заштити потпуну правду, јер се до правде само на тај начин може најсигурније доћи, над расиру наилазају људи који се разуму у споду који расправљају а над су они још много боље по државне судије, и влаштвене. А да би то још јаче истакао ако преимућству српско и инглеско над Њемцима и Французима, додао је да су Њемци и Французи први пут, над је порота под њих уведена из Инглеске, примјенивана само за политичке и штампарске кривице, доа и у Србији, старој српској држави, а и у Инглеској, примјенивали се на све, расправљала све врсте кривица и злочина и преступа на и грађанске ствари. По овоме је исказао своје мишљење, да и он држи да је боље, да се у Србији уведе порота и за грађанске ствари.

(Позориште.) У свијетли понедјељак представио се овдашњи комад од П. Поповића Карађорђе, а у уторник по други пут Милош Обреновић од М. Бана.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 22 априла

(С Двора.) Његово Високочанство Књагиња Милена са Својом Свијетлом Дјецом и Унучади отпутовала је у уторник на Крушевац.

(Рођен-дан Њ. В. Књагиње.) Данас, 22 априла, Црна Гора слави рођен-дан Његовог Високочанства Књагиње Милене. Четиње је сјајно, окићено заставама, било осијетљено. У 11 сати било је благодарење у катедралној цркви у присуству Свијетлога Двора, дипломатског тијела, државнијех великодостојника, чиновништва и грађанства. Послије пријеђене службе било је велико примање у Свијетлом Двору.

(Са арбанашке границе.) Ономадне је био у Туци велики скуп арбанашкијех прваа, којима је Валија скадарски свечано одлучну воду Његовог Величанства Султана у погледу висећијех пограничнијех питања, а тијем је довршио свој претходни рад. Госа. Војвода Пламенац сјутра полази на састанак са г. Керим-пашом, да заједнички приступе раду, који им је повјерен.

(Из санитета.) У нашо се био овијех дана појавио један случај дифтерита, усљед чега су узето најстрожије мјере против то опасне заразе. Дијете болесно иде на боље, а новијех случајева, слава Богу, до сада није било.

(Поштанска веза с Италијом.) између Бара и Бриндиза, већ је у дјело приведена средством пароброда друштва „Пуље." Прва пошта кренула је из Бриндиза за Бар 26 априла по н. к. а из Бара за Бриндиз 28 истог мјесеца. Тако наш поштански уред у Бару отправља и прима пошту пароброда аустријског „Лојда" и итал. друштва „Пуље."

РАЗЛИЧИТО.

(Потрес земље у Грчкој.) Из Атине јављају 10 о. м: Пошто се јуче у Тиви осјетио потрес, који се појавио и у Ливанији и Атиланти и тамо више особа страдало, данас су и овде опажена два силна потреса. Јучерашњи потрес је пратио преко цијелу Грчку; средиште му је Тива, гдје су се и неке куће срушиле. Даље стижу гласови о потресима из Солуна, Трипола, Воде, потреса Мила, Потреса, Мегаре, Коринта, Халкиде, Атиланије и Ливанија. У наше овамо вароши понедјеље су куће, осим у Тиви, прешла није нетиа, да је ова ниједа варош разрушена, само се у први мах јављало. Страшнете су посљедице биле од потреса у мјестима Скандарева и Пелла, гдје су и многи људи погинули. Ово телеграфскиг вијеста у Атини силна је сустала. Министар Бувалис ту је читаву ноћ провео, па прима пристигло данеше и одмах да њим праћу јавља. Све једнако стижу жалосни гласови. У Халкиди се не може ни у једно куће становати. Мобови су се морали попуштати на висине: много су се зграде срушиле. У Атиланти, гдје народ мора у шају да борави, послала је влада један пароброд са 10 000 сандуба. У Ливанији и Катонији дасаварено су пристанишне грађевине. Насиле су слесиме или и честимице утонуле. Страховита се изерска десила у Домаени, гдје су се од потреса земље направиле пукотине те се земља отворила а с друге се стране брдови одронили и многе се куће насуле. У исто се приједе зауеле подлаиме тутаиве. Најстрахотнија несрећа била је у области Ливанија, гдје је десет мјеста сасвим уништено и многи су људи погинули. У Орешини срушио се манастир св. Мартина са манастирском школом, гдје је 20 тако дјеце у рушевинама пропало. У Кроу и Итани такођер су се осјетили потреси, И на другим мјестима Грчке јављају за потресе које сви још нијесу на поштати. — До сада познати број људских жртава износи 260 мртвијех и 240 рањенијех.

(Међународни медицински конгрес у Риму.) Италија се ово дана, а признаном састанка међународног медицинског конгреса у Риму понадала, да умије да поштује науку, и да је онима све учинила науци на дубоко. Почов од краља свакі је да то живо заузет и заинтересован, а што су чланови конгреса опако лијепо дочекани ама се заблагодарити нарочито министру просвјете Барчелију, који је и сам такође лекар. Дан, кад је конгрес отворен, Рим се бијаше обукао у свечано руво. Грдне масе свијета окружаваху се око Констатова пиворишта, мјеста гдје ће се конгрес отворити. Око 10½ час. пред подне дотјера су краљ и краљица, у позоришту, које је било исцијела величанствено декорисано. На самој бини под једним великим балдахином био је изграђен престо за владалачки пар, са стране пак многа сједишта за велико достојанство. Сви министри и дипломатски пар, заступници парламента и општине, па и хиљаде лекара присуствовали су отварању конгреса. Сва мјеста велике дворане, па и ложе, биле су пуне чланова и гостију. Поимарима је устуђена једна лоža. Када су краљ и краљица ступили унутра дочекали су од министра предсједника Кримија, министра просвјете Бачелија, предсједника општинског и чланова конгресног извршног одбора. Краљ је био у ђенералској униформи, и пошто је отпратио краљицу до престола, предсједник Кримија држао је кратак говор, у ком је поред осталога рекао члановима конгреса: „Италија вас поздравља срдачним поздравом. Она је срећна, што вас, представнике науке, може поздравити!" Послије говора Кримијева говорила је, латинским језиком, министар просвјете Бачела предсједнику римске општине. Онда Русполи поздравио је госте у име Рима, а Вирхов на латинском језику, поздравио је краља и краљицу у име посљедњега конгреса у Берлину. Послије говора избјрат једногласно за предсједника конгресу министар Бачели и он, у име краља отвори конгрес. По отварању конгреса многи су краљу представљени, а за тим је краљ отишао. У секретаријату конгресом уписало је 6000 мушких 1140 женских чланова. Рачуна се, да их има из Њемачке 900, Аустро-Угарске 700, Француске 600, Шпаније 250, Русије 200, Швајцарске 200, Сев. Америке 170, и Италије 1.200. На конгресу пак, који је био 1850. год. у Берлину било је свега 5725 чланова, доа при конгрес који је 1869. г. држат у Фиренцији, није бројао више од 350 чланова. Пошто је конгрес отворио краљ је добио много телеграме од универзитета италијанских и француских. Један пак италијански лист јавља, да је краљ Хумберт од мира њемачког Вилхема добио такође телеграм, у коме је изражена жеља и надо за што успјешнији рад конгресу, у коме учествују најславнија лекари. На првом општем скупу држао је своје предавање професор Вирхов, који је у том предавању нарочито похвалио талијанске лекаре, управо оснивоце патолошке анатомије, које је науку медицину ослободио од предходничког догматизма. Због слабе акустичности дворане „Елдорадо" предавање се није могло добро чути, али је Вирхов ипак бурно поздрављен. У пољарској секцији предавао је професор Кешерих из Грца о дифоритису и набројао је многе случајеве то болести, изразио надо, да ће се трансфузијом измјенирање крви у болесничко тијело у многим тешким прилицама постићи жељени успјех. Цимеси из Минхена говорио је у секцији за интерну медицину о крвној трансфузији. Секције, које су на политехници, радиле су од 8 часова изјутра, до 3 по подне. У 4. часу по подне биле је у „Елдораду" општа сједница. На њој су говорили Фостер из Кембрица о организацији науке; Нотнагел из Бича и подуарности организама при патолошким промјенама: наслеђству Лаке из Христијанија о измјенотеској инфертрофији срца и дегенерацији срчаних мишића. Сви су ови говорници симпатично поздрављени. Краљ и краљица бавили су се од 3½ до 6½ час. по подне у медицинско-хигијенској изложби, коју су и чланови конгреса у врло великом броју посјетили. Нарочито је краља интересовала школска болница (барака), гдје му је ђенерал Колер, а присутним војним лекарима из Њемачке, дао пуна објашњења.

(Српска прва у Америци.) Српској „Слободи," што излази у Сан-Франсиску, јављају из Фреша у Америци, да је тамо ступио 22 марта владика Никола из Сан-Франциска, те је служио у капиграду православну литургију и хвалио том приликом мисао Србина Милана С. Матуровића, који је прва од Срба у том мјесту примио начат дара духа светога. Срби из Фреша необично су тронути и одушевљени били том првом српско-православном литургијом те свакојаке жеље дан у сајету од владикином, да до божића сагради у Фрешну српску цркву приложима међу собима, којих је доста још тога дана пало. Владика је све Србе с реда послије литургије обдарио са српскијем свијећама крстићима и иконицама а један са поздравом са пјесмом.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА."

РИМ, 15 априла. — У буџетном одбору Кедолини је подио предлог, да се укину два корпуса војске.

АБАЦИЈА, 16 априла. — Царица њемачка кренула је пут Берлина.

СОФИЈА, 16 априла. — Стамбулов је упутио Султану брзојав, којим му захваљује од стране Кнеза и народа бугарскога благодарност за праду односно бугарскијех владика и школа у Македонији. Први секретар Султанов одговорио му је у име Султана ласкаво.

БИОГРАД, 17 априла. — Краљевски Указ поврђа Краљу Милану и Краљици Наталији уставна права као чланова краљевске породице.

ПЕТРОГРАД, 18 априла. — „Петроградска Вједомости" веле: Изгледи мира, хвала искреној политици руској, никад није су били већи. Заслуга уздржања мира пред цивилизованијем свијетом тако је велика, да у њој Русија налази накнаду за развитак неповољан у балканијем државама, изузимајући Црну Гору.

ПАРИЗ, 18 априла. — Генерал Боадефре наименован је на чисто вишег штаба у војсци.

БЕЧ, 19 априла. — Први мајо прошао је свуда мирно.

БЕЧ, 20 априла. — Средоземна пиратска флота посјетиће у јуну луке аустро-угарске.

СОФИЈА, 21 априла. — Јучер је група младијех људи покушала да држи метинг, али их је полиција разјерала.

РИМ, 22 априла. — При расправи буџета спољашњег министарства, министар Бланк, одговарајући Варцилају, нагласио је карактер у највишем степену миролубиви тројног савеза, просто дефензивни.

ЦАРИГРАД, 22 априла. — Екуменски Патријарх са синодом послао је министру правде протест против Султанове Ираде односно бугарскијех владика.

НА ЗНАЊЕ.

Међу рачунима Књаж. Црног. Државне Штампарије на Цетињу, којима је до 1 ог Априла о. г. руковао бив. економ, нашло се, да многи дугују у ово посљедње три године: претплату од „Гласа Црногорца", пристојбине од објава и огласа, рачуне од штампаних књижевних дјела, разне повезе, броширања и т. д.

Усљед тога овијем се најудљудније позивају наши дужници, да изволе исплатити потписати Управи оно, што који дугује овој штампарији.

Из Управе
Књаж. Цр. Држ. Штампарије.
Број 1.
Цетиње, 4 априла 1894.

(3—3) Проф. Филип І. Ковачевић, администратор

ПОШТАНСКЕ БИЉЕГЕ.

Купујем сваку количину и по највишој цијени жигане црногорске, турске, грчке и левантинске биљеге, стара писма, стара писма свијех провинција од године 1850 до 1874, а такође и потпуне новчане колекције, од бронзе и пластаре. Понуде шаљу се непосредно купцу. Исплате извршује одмах

Budapest (Hungria) — **A. Weiss**
Váczi Körut 4. — Vagyunk de minden postai és levélbélyegek.
Mainon kuldés ott 1890.
(6—10)

GRAND HOTEL „NATIONAL," WIEN
(Tabotstrasse.)

Обим дан, једина основна бечка кућа у чиме се не рачуна на посјетиоце. Ова себа од 100 ф. д. и. — Купатило, брзина и брзина (telefon). Пристојности посјетиоце: и лаја у непосредној близини. Умјерене цијене. Посебна пре душа бравајућу. Говори се сви језици (језика — на свим језицима).

А. Хартхамер — **Ф. М. Мајер**
управитељ. (1—10) власник.

Кореспонденција Администрација

Гном Бурн Кајчин Ирала — Америка. Дајте бечо вам ово не можу шиљати, али треба да пошаљете пријатељу, нама или на г. Петра Гамадановића у Котор (Cattaro Dalmatie). Одлазе на сиру пошту пријатеља, ако сте мали платити, и мало бечо пошаљете у једном од наших бројева. Да сте мали здрави!

Уредник Ђ. А. Томановић. — Издавалац: Држ. Штампарија. — У књ. прног. државној штампарији.